

9. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΙ

Κατ' Αὐγουστον τοῦ 1951 ἐξετέλεσα ὀλιγοήμερον ἀνασκαφὴν δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, πρὸς ἔρευναν ὑστερομυκηναϊκῶν τάφων, δύο τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἡ παρουσία εἶχεν ἀναγγελθῆ προηγουμένως. Ἀπλῆ μνεία πρόκειται νὰ γίνῃ ἐνταῦθα, μέχρις ὅτου καταστῆ δυνατὸν νὰ συγκολληθῶσι τὰ εὐρήματα καὶ ἐν συνεχείᾳ μελετηθῶσιν.

Ὁ πρῶτος τάφος εὐρέθη εἰς τὰ Μαζαρακάτα καὶ ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς αὐτόθι ἐκτεταμένης νεκροπόλεως, ἣν ἀνέσκαψεν ἄλλοτε ὁ ἀείμνηστος Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ (Προϊστ. Ἀρχαιολογία 360, εἰκ. 449). Ὁ εὐρεθεὶς τάφος εἶναι ὁ ἔσχατος πρὸς Δυσμᾶς, διέφυγε δὲ τότε τὸν Καββαδιαν, διότι ὑπεράνω αὐτοῦ εἶχεν ἤδη διέλθει ἡ ἀμαξιτός. Ἡ παρουσία του ἐγένετο ἀντιληπτὴ ἐξ αἰφνιδίας βυθίσεως τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, συνεπείᾳ τῆς διελεύσεως μεγάλου φορτηγοῦ αὐτοκινήτου.

Λόγω τῆς παρουσίας τῆς ὁδοῦ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καθαρίσωμεν ὁλόκληρον τὸν δρόμον τοῦ μικροῦ ταφικοῦ σπηλαίου. Ἀνεσκάψαμεν ὅμως τμῆμα μήκους 1.50 μ., ἀκριβῶς τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου. Ὁ δρόμος παρουσιάζει δύο βαθμίδας, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὴν θύραν τοῦ τάφου εἶναι πολὺ χαμηλὴ, ὕψους ὀλίγων μόνον ἑκατοστῶν. Ἡ ἑτέρα εἶναι ἐλαφρῶς ὑψηλότερα, ἀμφοτέραι δ' εἶχον κοῖλον σχῆμα. Ἡ θύρα διετηρεῖτο καλῶς καὶ εὐρέθη ἄθικτος, φρασσομένη ὑπὸ ἐπαλλήλων πλακῶν ἐχουσῶν ἐξωτερικῶς ἑτέραν πλάκα ὡς ἀντέρισμα. Λεπτομέρειαι τῶν διαστάσεων, σχέδια καὶ φωτογραφίαι καὶ τούτων καὶ τῶν λοιπῶν τάφων θέλουσι δημοσιευθῆ ὁμοῦ μετὰ τῶν εὐρημάτων. Σημειοῦμεν μόνον ἐνταῦθα, ὅτι τὸ μικρὸν σπήλαιον ἦτο κυριολεκτικῶς πλήρες ὀστέων ἐν ἀταξίᾳ μέχρις ὕψους 0,40 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Τρεῖς τοῦλάχιστον σκελετοὶ (προφανῶς οἱ τελευταῖοι ταφέντες νεκροὶ) ἦσαν ἐκτάδην ἐπὶ τοῦ δαπέδου μὲ τὰς κεφαλὰς πρὸς Ν., ἦτοι πρὸς τὸ ἀντίθετον τῆς θύρας μέρος. Ὑπὸ τοὺς νεκροὺς ὅμως τούτους, μετὰξὺ των, καὶ κατὰ τὰς γωνίας τοῦ σπηλαίου ἔκειντο ἀναμειξ κρανία τεθραυσμένα καὶ ὀστᾶ ἐν ἀταξίᾳ. Εἶναι προφανές, ὅτι οὐδεὶς σεβασμὸς ὑπῆρχε διὰ τοὺς προγενεστέρους νεκρούς. Μικροὶ λίθοι πλακωτοί, ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς παρ' ἀλλήλους, δίδουσι τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐχρησίμευον ὡς προσκεφάλαια τῶν νεκρῶν.

Τὰ κτερίσματα, ὀλίγα καὶ πενιχρά, ἦσαν καὶ ταῦτα διεσπαρμένα. Μόνον κατὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ τάφου, κατὰ τὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ ἑνὸς νεκροῦ, εὐρέθησαν πολλὰ ὁμοῦ πλακίδια, δισκάρια καὶ ψῆφοι ὑαλομάζης, ὡς καὶ μία ἐκ στεατίτου φακοειδῆς λίθος ἄνευ γλυφῆς. Εὐρέθησαν ἔτι ἀνὰ τὸν τάφον εἰς ἀκέραιος δακτύλιος χαλκοῦ καὶ πολλοὶ ἄλλοι τεθραυσμένοι, δύο ψῆφοι σαρδίου, σφονδύλια στεατίτου κωνικὰ ἢ κομβίόσχημα καὶ 13 ἢ 14 ἐν ὄλῳ

μικρὰ ἀγγεῖα, προχοῖσκαὶ μόνωτοι, ψευδόστομοι ἀμφορεῖς, ἀρτοποιῆ ἀλάβαστρα καὶ ἐν ἀγγεῖον δακτυλιόσχημον. Ὁ τάφος οὗτος φαίνεται σαφῶς ὅτι ἀνήκει μόνον εἰς γυναῖκας.

Παρισᾶτα. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἐκαθαρίσθη ἕτερος τάφος (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πιάλης), ὅστις εἶχεν ἀνακαλυφθῆ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἀτελῶς ἐξε-

Εἰκ. 1. Παρισᾶτα. Δρόμος καὶ στόμιον τοῦ τάφου.

ρευνηθῆ ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου Δηξουρίου κ. Χρ. Θεοδωράτου. Ὁ τάφος οὗτος ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λαξευτῶν καὶ θολωτῶν ὁμοῦ, οἵτινες μέχρι τῆς στιγμῆς προσιδιάζουσιν εἰς μόνην τὴν Κεφαλληνίαν (Ἄρχ. Ἐφημ. 1933, σ. 70 ἐξ., ἐκ Κοντογενάδας καὶ Μεταξάτων). Εἶναι ὁ ὄραιότατος καὶ ἐπιμελέστατος λελαξευμένος πάντων τῶν μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων τάφων. Εὑρίσκειται ἐντὸς ἀγροῦ τοῦ κ. Γεω. Χαριτάτου, ὅστις καὶ ὑπέδειξε τοῦτον καὶ προθύμως παρέσχε πολλαπλῆν ἄλλην βοήθειαν. Ὁ δρόμος αὐτοῦ φέρει ἐντελῶς κάθετα τοιχώματα, ὅπερ θὰ ἀπεδείκνυεν, ὅτι εἶναι καὶ ὁ ἀρχαιότατος

πάντων. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐντελῶς κυκλικοῦ θαλάμου ἔφερε τέσσαρας ταφικούς λάκκους καὶ ἀπέμενε καὶ ἀρκετὸς ἐλεύθερος χῶρος πρὸς ἐναπόθεσιν ταφικῶν λαρνάκων, ὡς ἀκριβῶς συνέβαινε εἰς τὸν τάφον Α τῆς γειτονικῆς Κοντογενάδας, ἀπεχούσης περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν πρὸς ΒΑ (Ἀρχ. Ἐφημ. 1933, σ. 71 εἰκ. 6-7).

Ὁ τάφος, ἀνέκαθεν ὁρατός, εἶχεν ἀναμοχλευθῆ πολλὰκις, προφανῶς ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ παρὰ τὴν θύραν περιορισθεῖσα ἔρευνα τοῦ κ. Θεοδωράτου ἀπέδωκεν ἀσήμαντα ὄστρακα καὶ κάψαν χρυσοῦ, ἐπένδυσιν ἡλου ἢ ἄλλου ἀντικειμένου. Κατὰ τὴν ριζικὴν τοῦ τάφου ἀνασκαφὴν ἀνευρέθη ἓν μόνον μικρὸν ἀγγεῖον (προχοῦδιον σφαιρικόν) κολοβὸν τὸν λαιμὸν καὶ ἐλάχιστα ὄστρακα. Τὸ ἀκέραιον ἀγγεῖον ἔκειτο εἰς τὸ βάθος ἑνὸς λάκκου. Εἰς ἄλλος λάκκος ἦτο πλήρης λιθίνων εἰργασμένων τεμαχίων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς λάρνακα ἢ ἴσως δύο λάρνακας. Πρὸ τῆς μελέτης τῶν τεμαχίων οὐδὲν ἐπὶ πλέον δύναται νὰ λεχθῆ. Τινὰ τεμάχια συνάπτονται πρὸς ἄλλα. Ἡ λάρναξ φαίνεται νὰ εἶχεν ῥοειδῆ σχῆμα καὶ φέρει περιέργον ἀνοιγμα παρὰ τὸν πυθμένα ἓν εἶδει παραθύρου. Εἶναι ὅπως δήποτε σπουδαῖον, ὅτι ἐνταῦθα ἐπιχωριάζει τὸ ἔθος ταφῆς ἐντὸς λαρνάκων, ὡς συνέβαινε ἐν Κρήτῃ. Ἐκ τοῦ μνημονευθέντος τάφου Α Κοντογενάδας κατέχομεν ἤδη μίαν πρακτικῶς ἀκεραίαν πωρίνην λάρνακα, ὁμοίαν πρὸς τὴν περιφημον σαρκοφάγον τῆς Ἁγίας Τριάδος Κρήτης (Ἀρχ. Ἐφημ. 1933, σ. 79 εἰκ. 22). Εἶναι τὸ μοναδικὸν μέχρι σήμερον παράδειγμα βεβαίας ταφικῆς σαρκοφάγου ἐκτὸς τῆς Κρήτης. Ἰχνη ἀβεβαιότερα ἐκ Προσούμνης καὶ ἀλλαχόθεν ἦσαν ἄλλου τύπου, οὐχὶ λίθιναι σαρκοφάγοι.

Κοντογενάδα. Εἰς θέσιν Σκινιώτικο Βουνὶ ἀνεῦρον καὶ ἀνέσκαψα ἕνα εἰσέτι τάφον πρὸς τοῖς ἤδη γνωστοῖς ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου τούτου (Ἀρχ. Ἐφημ. ἔ.ἀ.). Ἦτο μικρός, ἀνευ λάκκων εἰς τὸ δάπεδον, ὃ δὲ δρόμος παρουσίασε παρὰ τὴν ἀριστερὰν παραστάδα τῆς θύρας τεμάχιον πετρώματος, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε εἶχε λαξευθῆ. Ὁ τάφος ἦτο τελείως κενὸς καὶ ὑπάρχουσι λόγοι νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι παρέμεινε ἡμιτελής καὶ οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ταφάς. Ὀλίγον κατωτέρω πρὸς Ν. εἰς θέσιν «Πλάκες» εὐρέθη μικρὸς ὀρθογώνιος τάφος λαξευτὸς ἐντὸς τοῦ πετρώματος, μήκους 1 μ. καὶ βάρους 0,50 μ. Τὰ μόνον περισωθέντα λείψανα ὀστέων, ὀλίγοι μικροὶ ὀδόντες, δεικνύουσιν ὅτι ἐντὸς τοῦ τάφου εἶχε κατατεθῆ παιδίον 10-15 ἐτῶν. Δύο τεμάχια σιδηρῶν μικρῶν μαχαιρίων καὶ δύο χαλκᾶ ἔξαρτήματα, νομίζω πόρπαι δερματίνης ζώνης, ἦσαν τὰ μόνον κτερίσματα, ἀκαθορίστου ἐποχῆς.

ΣΤΥΡΙΑΔΩΝ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ